

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Bakalářská práce

VLIV MÉDIÍ NA ROZVOJ HUDEBNOSTI DĚTÍ
(se zaměřením na děti v předškolním věku)

Michaela Grančayová

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením PaedDr. Jiřího Frolíka s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 20. 1. 2012

.....
vlastnoruční podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé práce panu PaedDr. Jiřímu Frolíkovi za skvělé a odborné vedení, za rady a pomoc, kterou mi během této práce věnoval. Také děkuji své rodině za podporu během studia.

OBSAH

ÚVOD	1
1 VÝZNAM HUDBY A JEJÍ FUNKCE V LIDSKÉM ŽIVOTĚ	2
1.1 Působení hudby na člověka.....	2
1.2 Funkce hudby.....	3
2 VNÍMÁNÍ HUDBY	5
2.1 Zvuk a sluchové vnímání.....	5
2.2 Sluchové vnímání v prenatálním období.....	5
2.3 Psychologie hudebního vnímání.....	6
3 HUDEBNOST A HUDEBNÍ VÝVOJ ČLOVĚKA	8
3.1 Složky hudebnosti.....	8
3.2 Hudební vývoj člověka a jeho determinanty.....	11
3.3 Hudební vývoj dítěte v předškolním věku.....	12
4 MÉDIA VE SPOLEČNOSTI	14
4.1 Druhy médií v naší společnosti.....	14
4.2 Postavení médií ve společnosti.....	17
4.3 Funkce médií.....	17
4.4 Účinky médií.....	18
5 VLIV MÉDIÍ NA ČLOVĚKA A JEHO HUDEBNOST	19
5.1 Vliv médií na předškolní děti a jejich hudebnost.....	22
6 VYUŽITÍ MÉDIÍ V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH	25
6.1 Hudební činnosti v mateřské škole.....	25
6.2 Využití médií při činnostech v MŠ.....	26
6.3 Dotazníkové šetření.....	28
ZÁVĚR	34
RESUMÉ	35
POUŽITÉ PRAMENY	36
1. Literatura.....	36
2. Elektronické zdroje.....	37
PŘÍLOHA	38

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se věnuji vlivu médií na rozvoj hudebnosti dětí. Hudební výchova mi byla vždy blízká. Jsem vášnivý hudební posluchač a hudbě jsem se věnovala i aktivně, hrou na hudební nástroje i účastí v pěveckém sboru. Hudba pro mě vždy hodně znamenala. Vliv médií jsem zohlednila z toho důvodu, že je v dnešní době neopomenutelný a velice silný. Protože pracuji v mateřské škole, studuji předškolní pedagogiku a mám k dětem citově velice blízko, zaměřila jsem se na věk předškolní. Sama ve školce využívám při některých činnostech média, proto mohu čerpat i z vlastních zkušeností.

Na začátku své práce se zabývám hudbou obecně. Zmiňuji jaký je její význam pro člověka, jakou má funkci, proč je dobré mít vztah k hudbě a rozvíjet svoji hudebnost. Ve druhé kapitole otevírám problém vnímání hudby. Nejdříve řeším vnímání zvuků z fyziologického hlediska, poté z hlediska psychologického a jednu podkapitolu věnuji sluchovému vnímání v prenatalním stádiu. Samozřejmě, že naši hudebnost a vztah k hudbě částečně ovlivňují genetické dispozice, ale také již v prenatalním stádiu může být mnohé determinováno.

V další kapitole se zabývám hudebností, složkami hudebnosti, jejím rozvojem, hudebním vývojem jedinců a i konkrétněji, hudebním vývojem dětí v předškolním věku.

V druhé části práce se odkloním od hudby a hudebnosti a začnu se zabývat médii. Nejprve vymezím média, jejich druhy, a jakou mají funkci a účinky. V následující kapitole se zabývám tím, jaký vliv mají média na jedince, jeho fyzickou, psychickou i sociální stránku a zda to může ovlivnit i jeho hudebnost. Poté se zaměřuji přímo na děti a zpracovávám vliv médií na rozvoj jejich hudebnosti v předškolním věku.

V poslední kapitole se pomocí dotazníkového šetření pokusím zjistit, jaká média se používají v mateřských školách a jak to na děti působí. Cílem dotazníku bude zmapovat mateřské školy v Plzni a způsob, jakým tamější učitelé s hudebními činnostmi a médii nakládají při výuce.

1 VÝZNAM HUDBY A JEJÍ FUNKCE V LIDSKÉM ŽIVOTĚ

Pojem hudba je odvozen od slova housti (hráti). Původně se tak označovala hra na strunný nástroj, později se termín začal používat ve stejném kontextu jako muzika.

Hudba je organizovaný systém zvuků. Výběr zvuků, rytmické členění a uspořádání určují kvalitu, funkci a estetické působení hudby.

Odborná disciplína, která zkoumá hudbu a vše, co je s ní spojené, se nazývá muzikologie nebo též hudební věda.

S existencí hudby se setkáváme u všech národů a etnických skupin. „Již antičtí filozofové a jejich školy pochopili a zdůraznili význam hudby v rozvoji lidské osobnosti. Pythagorejci využívali již tehdy hudbu k psychoterapii. Platón v celém svém výchovném systému přisuzuje hudbě veliký význam, cení ji nejvýše ze všech umění pro její řád a harmonii rytmů a zvuků, proto, že pouze nenapodobuje a nezobrazuje, ale vniká do podstaty a řádu věcí. Podle Platóna se hudba spojuje s lidskou přirozeností, zušlechťuje ji a vede k poznání krásy. Aristoteles tvrdí, že člověk má vrozený smysl pro rytmus a melodii. Proto na něho hudba působí, může mu poskytnout radu i „očistu“ od nepříjemných a tísnivých psychických stavů (tzv. katarze).“¹

I dnešní muzikologie navazuje na myšlenky antických filozofů a potvrzuje, že hudba působí na člověka, a to jak na jeho tělesnou stránku, tak i na tu psychickou.

To, že lidé poslouchají tak často hudbu, nám ukazuje, jak ji potřebujeme. Uspokojuje celou řadu našich potřeb. Hudba je jakýmsi jazykem našich citů, hudební projev je pro nás přirozený a obklopuje nás od pradávna.

1.1 Působení hudby na člověka

Zcela evidentní účinky hudby na člověka jsou ty fyziologické. Hlavně výrazný hudební rytmus silně ovlivňuje motorická centra, vyvolává pohybové reakce a pohnutky k tanečním pohybům. Při styku s hudbou také dochází k relaxaci a celkovému uvolnění organismu, a to většinou při poslechu již známé hudby. Hudba působí i na změny krevního tlaku, srdečního tepu a na hormonální přeměny (hladinu adrenalinu v krvi).

---

¹ FRANTIŠEK SEDLÁK. *Didaktika hudební výchovy na 1. stupni základní školy*. Praha: SPN, 1988. str.7

Při poslechu hudby dochází k rozvoji představivosti a paměti – člověk totiž rekonstruuje a syntetizuje jednotlivé části na hudební celky, uvolňuje se fantazie a vnitřní energie. Hudba vytváří nové asociace a vnitřní obrazy, podněcuje fantazii, vytrhuje člověka z běžných starostí, stereotypu a někdy i všednosti každodenního života.

Hudba velice silně působí na afektivní oblast, dovede vyvolat ty nejnítěrnější city, často se dostává do souladu s naší okamžitou náladou, s vnitřním rozpoložením. Tyto stavy a procesy lze opět vyjádřit naší vlastní hudební aktivitou. Dochází tak k uvolnění tvořivých sil člověka, u mnohých lidí to pak vede k seberealizaci.

Hudební vnímání kultivuje hudební sluch. Pěvecká činnost přináší estetický prožitek a také zlepšuje funkci hlasového ústrojí.

Pokud jde o vliv hudby na chování lidí, hudební psychologové zatím nepřinesli konkrétní poznatky. Pokud však budeme brát hudbu jako část prostředí, které jednoznačně na chování lidí působí, určitý vliv je tu zjevný. Jestliže se člověk nachází v nějakém prostředí, nevnímá pouze vizuálně, vnímá i akustické vjemy. Hudba tedy definuje prostředí. Jinak se samozřejmě chováme například v restauraci, jinak se chováme na koncertě. Naše chování v různém prostředí je dáno i kulturními zvyky.

Pokud máme z hudby pozitivní pocity, může to v nás stimulovat ochotu pomáhat druhým, být laskavý. Pokud posloucháme drsnou agresivní hudbu, může nás to podněcovat k násilí či k myšlenkám na násilí. Výzkumy se také často zabývají tím, zda nějaké typy hudby vyvolávají agresivní či asociální chování. V této souvislosti se zmiňuje dlouhodobý poslech rocku, metalu a rapu (studie Tooka a Weisse, 1994). Například u problémových dětí se často vyskytuje poslech rapu či metalu, ale zároveň výzkumy ukazují, že tyto děti měly problémy již před tím, než začaly poslouchat tuto hudbu. Obecně by se dalo říct, že hudba toto nežádoucí chování může podporovat, ale nezpůsobuje ho (FRANĚK, 2005).

1.2 Funkce hudby

Ve vztahu k člověku hovoříme o mnohofunkčnosti hudby. Nemá jen jednu základní funkci, ale spoustu dalších.

František Sedlák rozlišuje funkci estetickou, výchovnou, terapeutickou a funkci specifického osvojování světa.

Funkce estetická umožňuje hudebně estetický prožitek a poznání krásy, patří sem například návštěva koncertu či jiného hudebního představení. Zejména pro děti je to velice silný zážitek, který je ovlivňuje a podněcuje.

Funkce výchovná (etická) formuje mravní profil člověka i jeho názory. Patří sem například poznávání vlasti díky lidovým, vlasteneckým nebo národním písním.

Funkcí specifického osvojování světa je míněno to, že hudbou poznáváme svět a prostřednictvím hudby toto poznání sdělujeme jiným lidem. Můžeme říci, že hudba je jedním z prostředků mezilidské komunikace. Působí zde například poslech cizokrajné hudby (orientální, arabská,...) či poslech skladeb zahraničních autorů.

Funkce terapeutická (léčebná) nám ukazuje, že člověka hudba naplňuje, podněcuje, poskytuje klid, umožňuje psychické odreagování. „Podle lékařských výzkumů je hudba schopna omezovat a léčit některé lehčí duševní a neurotické poruchy. Na psychofyzilogickém působení hudby, na jejím výrazu a etickém účinku je založena léčba hudbou – hudební terapie (muzikoterapie)“²

Dále můžeme hovořit o funkcích hédonistických – to znamená, že hudba nám přináší potěšení, rozkoš, a o funkci rekreativní – hudba nám přináší zábavu a rozptýlení.

---

² FRANTIŠEK SEDLÁK. *Didaktika hudební výchovy na 1. stupni základní školy*. Praha: SPN, 1988. str.8

2 VNÍMÁNÍ HUDBY

2.1 Zvuk a sluchové vnímání

„To, co v důsledku vnímáme jako zvuk či tón, je kmitání (oscilace). Toto kmitání vzniká ve zdroji zvuku, šíří se prostředím ve formě vlnění a rozkmitává receptor (sluchový orgán), který kmitání převádí na nervové vzruchy.“³

Zvuky vnímáme prostřednictvím ucha. Vnější část sluchového ústrojí tvoří chrupavčitý ušní boltec, ten zachycuje akustické signály z okolí. Zvukový vjem dále pokračuje zvukovodem k bubínku, přes jeho vibrace dále do vnitřního ucha. Přes kladívko, kovadlinku a třmínek se zvuk dostává k dutině vnitřního ucha, která je vybavena membránou. Ta přesně reprodukuje vibrace bubínku a zvuk se dostává dále k hlemýždi ve vnitřním uchu, který obsahuje sluchové receptory – řasnaté buňky, které jsou napojené na sluchový nerv a vedou vjemy do mozku. Uši jsou jen přenašečem zvuku, hlavním zpracovatelem je centrum slyšení v mozku, ve spánkovém laloku.

Proces slyšení je složitý. Slyšíme nejen zvukové signály přicházející přímo od zdroje sluchu, ale i signály odražené. Výsledný zvuk je pak součtem všech signálů.

Lidský sluch vnímá akustické jevy od 15 do 20 000 hertzů. Zvuky pod tuto hranici (infrazvuky) a nad tuto hranici (ultrazvuky), člověk nevnímá. Většina lidí ale slyší jen v dosahu 40 Hz až 14 000 Hz a podle toho jsou také navrhovány reproduktorové soustavy.

Určité množství hluku je součástí životního prostředí člověka. Na absolutní ticho nejsme zvyklí a mohlo by nám být nepříjemné. Současný svět je stále hlučnější a není to spjaté jen s pracovním prostředím, hlučnými stroji či dopravou, ale i audiověžemi, videem a podobně. Jedná se o komunitní hluk, jenž je stále významnějším zdrojem hlukové zátěže prostředí, ve kterém žijeme. Výraznou složkou komunitního hluku se v současnosti stává i nechtěně poslouchaná hudba z médií.

2.2 Sluchové vnímání v prenatálním období

Podle Vlastimila Marka lidský plod slyší již od třetího měsíce po početí. Proto je důležité dítě pozitivně stimulovat (např. relaxační hudbou nebo zpěvem matky) již brzy po početí, dítě to zklidní, prospívá mu to, vyvíjí se rychleji a kvalitněji. Pokud hudbu zná z prenatálního období, reaguje na ni i po narození. Například spolehlivě usne,

---

³ MAREK FRANĚK. *Hudební psychologie*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0965-7. str. 13.

uklidní se atd. Podle Jean-Pierra Lecanueta je sluchový systém lidského plodu plně funkční v období okolo čtyř až tří měsíců před narozením. Od této doby může plod vnímat zvuky, které ho obklopují. Jde o zvuky vytvářené tělem matky a o zvuky přicházející z vnějšího prostředí. Zvuky, které vytváří tělo matky, jako například zvuky zažívacího a kardiovaskulárního systému, hlas matky a pohyby jejího těla, slyší plod lépe než zvuky z vnějšího prostředí. Reakce na zvuky se u plodu projevují změnou rychlosti srdečního tepu. Při polekání se tep zrychlí, při uklidnění se tep naopak zpomalí.

Po 30. týdnu má plod schopnost zapamatovat si opakovaně prezentovanou hudbu (podle výzkumů Petera Heppera). Dítě si po narození pamatuje i určité melodie. Pokud je plodu opakovaně pouštěna určitá skladba, dítě na ni reaguje i v jednom roce, ačkoli po celou dobu, co je na světě, tuto skladbu neslyšel. Skladbu si pamatuje velice přesně, na velmi rytmicky i melodicky podobnou skladbu totiž nereaguje. Tato hudební paměť funguje nezávisle na hudebním stylu skladby (podle výzkumů Feijoa 1981, Heppera 1991, Lamontová 2001).

Dítě po narození preferuje hlas matky před hlasy jiných žen (výzkumy DeCaspria a Prescottta, 1984). Děti jsou také méně citlivé na rušivé zvuky, pokud je znají z prenatálního období (Ando a Hattori 1970).

Všechny tyto výzkumy ukazují důležitost prenatálního účinku hudby na vývoj dítěte (FRANĚK, 2005).

2.3 Psychologie hudebního vnímání

Věda, která se zabývá vnímáním hudby z psychologického pohledu, se nazývá psychologie hudby. Její nejrozsáhlejší oblastí je psychologie hudebního vnímání, která se zaměřuje na proces subjektivního prožívání hudby. Rozlišují se dva základní faktory: vnitřní a vnější.

Mezi vnitřní faktory se řadí především celková hudební připravenost vnímajícího subjektu (úroveň hudebnosti, posluchačské a životní zkušenosti, otázky motivace apod.).

Vnější faktory jsou tvořeny objektivními podmínkami, při kterých hudbu vnímáme.

Funkce vnímání je spjata s funkcí pozornosti, s úrovní motivace a se složitými procesy paměti a učení. Nelze je tedy oddělit. Kromě subjektivních zkušeností

posluchače a objektivních podmínek hraje při vnímání velkou roli momentální psychický stav jedince.

Hudební vnímání závisí také na tom, v jaké situaci a kontextu probíhá. Je podmíněno i druhem činnosti, do které je vnímání zapojeno a na které se podílí. Jde tedy o rozdílné vnímání u skladatelů, interpretů, pedagogů, choreografů, hudebních režisérů, kritiků, producentů či běžných posluchačů.

Při hudebním vnímání je nejdůležitější systematické vnímání, prožívání, chápání a hodnocení hudebního díla. Pak je kontakt s hudbou účinný (HOLAS, 1993).

3 HUDEBNOST A HUDEBNÍ VÝVOJ ČLOVĚKA

Hudebnost můžeme definovat jako soubor hudebních schopností, které nám umožňují provozovat hudební činnosti a navázat základní vztah k hudbě. Názorů na hudebnost je spousta a jsou různé. U nás k názorům na hudebnost přispěl například František Čáda, který razil myšlenku, že nejučinnějším prostředkem rozvoje dětské hudebnosti je tvořivá činnost. György Révész chápe hudebnost jako celostní vlastnost osobnosti. Zahrnuje sem schopnosti esteticky vychutnávat hudbu, chápat hudební formu a stavbu hudební fráze. Vladimír Helfert uvádí dvojí formu hudebnosti: aktivní a receptivní. Podle něj hudbu poslouchají všichni, byť neaktivně, a z toho vyvozuje, že potřeba hudby je vrozena každému a že tedy neexistují nehudební lidé, každý má alespoň jednu formu hudebnosti. Z cizích autorů měl na naši hudební psychologii vliv zejména Boris Michajlovič Těplov. Těplov stejně jako Helfert vylučuje absolutní amuzikálnost u zdravých jedinců. Hudebnost chápe jako schopnost emocionálně prožívat hudbu jako vyjádření určitého obsahu. Tvrdí, že hudebnost člověka je sice závislá na jeho vlohách, ale je výsledkem výchovy a vzdělání. V druhé polovině 20. století se začalo předpokládat, že hudební schopnost je vlastnost, která se běžně vyskytuje u většiny lidí, každý člověk je v podstatě muzikální (teorie Johna Slobody či Jane Davidsonové). Hudební schopnosti u nás také propracoval František Sedlák. Ten chápe hudebnost jako komplexní schopnost jedince integrovat dílčí hudební schopnosti. Říká, že děti, které neumějí zpívat, nemohou být označováni za nehudební, ale za hudebně nerozvinuté. Sedlák klade velký význam hudební výchově.

3.1 Složky hudebnosti

Hudební schopnosti souvisí s celou lidskou osobností a schopnostmi obecně. Hudební schopnosti vymezujeme vůči schopnostem obecným a označujeme je jako speciální. Již Jan Ámos Komenský ve svém Informatoriu školy mateřské přisuzuje múzickým činnostem velký význam pro rozvoj dětské psychiky. Například pěvecký projev je bezpochyby spojen s pamětí, představivostí, motorickými úkony, vůlí atd. Hudebnost je neoddělitelnou součástí lidské psychiky a prochází napříč jejími funkcemi.

„Hudební schopnosti (v souladu s teorií obecných schopností) považujeme za psychické struktury a vlastnosti jedince, které odpovídají požadavkům hudebních činností a zajišťují jejich značnou úspěšnost.“⁴

Každý z nás již má nějaké dispozice, vlohy. Patří sem například barva pěveckého hlasu, kvalita hlasového ustrojí, kapacita dechových orgánů, rezonanční dutiny, kvalita sluchových orgánů apod. Nejen tyto vnitřní determinanty, ale také ty vnější (podnětné prostředí, hudební výchova,...) ovlivňují rozvoj naší hudebnosti. Téměř každý má předpoklady k získání vztahu k hudbě a k osvojení dovedností, které využijeme při hudebních činnostech. Musíme však rozvíjet hudební schopnosti. V předškolním věku se mohou hudební schopnosti rozvíjet intenzivněji, než se předpokládá. Jejich rozvoj může dokonce i předbíhat rozumový vývoj dětí, ale záleží na stimulaci z vnějšího prostředí.

Jak moc jsou hudební schopnosti ovlivněné dědičností, řešil už v roce 1869 Francis Galton (zakladatel Eugeniky).⁵ V té době se vyskytovaly názory, že v případech kdy oba rodiče měli vynikající hudební schopnosti, mělo i jejich dítě nadprůměrnou (či aspoň průměrnou) hudební schopnost. Naopak dítě nehudebních rodičů mělo velmi málo rozvinuté hudební schopnosti (podle Vladimíra Helferta). Později se však začalo řešit, zda hudební schopnosti nejsou rozvinuté spíše na základě vlivů podnětů z prostředí, než vlivů dědičných. Dítě, které vyrůstá v hudebních rodinách, je obklopeno hudbou od narození a určitě je k hudbě více vedeno, než dítě z rodiny nehudební. Robert Plomin a Avshalom Caspi (1999) se zabývali výzkumy dědičnosti a odhadují, že na rozvoj obecných schopnosti má ze 40 % vliv genetický základ. Lze se domnívat, že se to vztahuje i na schopnosti hudební (FRANĚK, 2005).

Rozdělením hudebních schopností se zabývala spousta autorů. Jednu z prvních klasifikací uvedl americký hudební psycholog Carl Emil Seashore. Vyčlenil celkem 25 samostatných hudebních schopností a seřadil je do pěti skupin. Další byl například Boris Michajlovič Těplov, ze kterého vychází mnoho dnešních autorů.

Těplov rozdělil hudební schopnosti na tonální citění, hudební představivost a smysl pro rytmus. Tonální citění je schopnost emocionálně rozlišovat tonální vztahy v melodii. Hudební představivostí měl na mysli schopnost záměrně operovat s hudebně

---

⁴ FRANTIŠEK SEDLÁK. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Praha: Edition supraphon, 1989. ISBN 80-7058-073-9. str.13

⁵ Eugenika je sociálně-filosofický směr zaměřený na studium metod, které povedou k dosažení co nejlepšího genetického fondu člověka.

sluchovými představami. Smysl pro hudební rytmus definoval jako schopnost člověka aktivně (pohybem) prožívat hudbu a přesně ji zopakovat.

Pro konkrétnější vymezení hudebních schopností uvedu rozdělení podle Františka Sedláka. Ten dělí hudební schopnosti na senzoricko-auditivní, které dále dělí na sluchově-analyzační (sem patří schopnost vydělovat z hudebního vjemu jednotlivé hudební elementy jako je výška, délka, síla a barva tónu) a sluchově-komparační (sem patří srovnávání a rozlišování výškových vztahů v melodii, což je důležité pro hudební prožitek). Dále uvádí schopnosti senzoricko-motorické, které jsou nezbytné pro vnímání a prožívání rytmu – takzvané rytmické cítění (pro pěveckou činnost, pro hru na hudební nástroj, pro pohybový doprovod,...). Další schopností je hudební představivost a paměť, která je důležitá pro všechny druhy hudebních činností, zejména pro vokální intonaci. Mezi hudební schopnosti patří také tonální a harmonické cítění (tonální cítění je základ pro hudební vnímání a hudební reprodukci a harmonické cítění je důležité pro provozování či vnímání vícehlasé hudby jak vokální, tak instrumentální). Poslední hudební schopnosti jsou hudebně-intelektové, kam patří hudební fantazie, citová vnímavost, tvůrčí potence a hudební myšlení – tyto schopnosti jsou důležité pro prožívání hudby, reprodukční a produkční činnost (SEDLÁK, 1989).

Rozdělení podle Sedláka se mi zdá poněkud složité, v mé pedagogické praxi bych si vystačila s rozdělením hudebních schopností podle Františka Lýska. Toto rozdělení je jednodušší a přehlednější:

1. Hudební sluch (vnímání barvy, výšky, délky, síly tónu)
2. Smysl pro rytmus (vnímat rytmus, metrum, pulsaci)
3. Tonální cítění (vnímání vztahů mezi tóny v celé melodii)
4. Harmonické cítění (vnímání akordů)
5. Hudební paměť
6. Hudební představivost
7. Hudební tvořivost
8. Emocionální vnímavost pro hudbu
9. Hudební myšlení (pro uměleckou činnost)

3.2 Hudební vývoj člověka a jeho determinanty

Hudebním vývojem člověka nazýváme proces osvojování hudebního umění a hudebních zkušeností prostřednictvím hudebních činností a rozvíjením hudebních schopností.

Determinanty hudebního vývoje jsou buď vnitřní (biologické), tedy dědičné a vrozené vlohy, nebo vnější (sociální), tedy prostředí a výchova. Jeden z nejsilnějších vnějších vlivů v dnešní době jsou média. To znamená, že je podstatné, s čím se člověk narodí, ale pro rozvoj hudebnosti je také velice důležitý další aktivní styk s hudbou. Vše se prolíná navzájem. Právě v procesu učení můžeme odkrývat vnitřní dispozice a schopnosti dítěte, a proto je můžeme lépe poznávat, ovlivňovat a vytvářet předpoklady k jejich rozvoji. K tomu nám také přispívá známý fakt, že procesy zrání a učení se vzájemně ovlivňují.

Hybnými silami hudebního vývoje jsou jednoznačně vnější determinanty, které dítě stimuluje. Vnitřní činitele zároveň tento proces urychlují, například pokud dítě samo hudbu vyhledává a déle u ní vydrží a zajímá ho.

U dětí můžeme pozorovat tři významné mezníky v hudebním vývoji. První je kolem 3. – 4. roku, kdy již dítě má osvojené základy řeči, začíná zpívat a dokonce se pokouší o vlastní hudebně tvořivé projevy (improvizace). Druhou výraznou vývojovou změnu pozorujeme ke konci 6. – 7. roku, kdy dítě vstupuje do školy a setkává se s institucionalizovanou hudební výchovou. Ke třetímu mezníku dochází při nástupu do puberty kolem 11. – 12. roku života. V tomto věku se prohlubuje citový život dítěte a tím se vytváří nový vztah k hudbě. U dospívajícího jedince se často projevují i sklony k umělecké tvořivosti.

Nemůžeme opomenout jev tzv. akcelerace, který je čím dál častější v hudebním vývoji dětí. Jedná se o zrychlování zvláště fyzického vývoje. Podle některých psychologů se s ním zrychluje i vývoj psychický. Akcelerace je opět podmíněna biologicky (dostatek bílkovin v potravě) i sociálně (růstem životního tempa, proudem informací ze sdělovacích prostředků atd.) Odborníci předpokládají, že právě aktivně vnímaná hudba ze sdělovacích prostředků může urychlovat hudební vývoj jedince či rozvíjet hudebnost.

„Hudební výchova - obvykle výuka hry na nějaký hudební nástroj, spojená se základy hudební teorie – začíná zpravidla až ve školním věku. Jedná se o výuku motorických dovedností, znalostí a učení určitých informací nazpaměť. Je však známo, že nejdůležitější a nejzákladnější lidské dovednosti, například udržet vzpřímenou

polohu, chůze, řeč, vytváření mentálních představ atd., se vyvíjejí během prvních tří let po narození, tedy v období, kdy lidský mozek disponuje nejvyšší mírou plasticity pro vývoj rozsáhlých systémů neuronových sítí. Učení v tomto raném věku se liší od učení v pozdějším věku. Známí hudební pedagogové Kodály, Orff či Suzuki propagovali hudební výchovu v předškolním věku (dokonce již ve věku 2 – 3let).⁶

3.3 Hudební vývoj dítěte v předškolním věku

V kojeneckém období se nejvýrazněji vyvíjí sluch a hlas. Již v prvních týdnech po narození se rozvíjí sluch, dítě zpozorní při zvukových podnětech, při zachycení zvuku se soustřeďuje. Jsou pro něj nepříjemné vysoké či silné tóny, na které reaguje pláčem, středně silné zvuky ho naopak zklidňují. Dítě si tvoří velice silnou citovou vazbu zejména ke zpěvu matky, její hlas na něj působí příznivě.

Hlasový projev dítěte má ze začátku reflexní povahu, pláče když má hlad, nebo když ho něco trápí. Po narození se pohybuje dětský hlas většinou kolem tónu a1, postupně vydává i jiné zvuky jako broukání, později žvatlání. Kojenec už pátrá po zdroji zvuku a začíná rozlišovat lidské hlasy. V tomto období se samozřejmě objevují i první pohybové projevy s hudbou provázanými. Dítě reaguje na rytmické podněty (paci, paci, pacičky) a snaží se napodobovat slova. Některé děti dokonce dříve zpívají, než mluví.

V batolecím období dochází k užšímu vztahu mezi sluchovým a pohybovým analyzátozem. Dítě lépe koordinuje pohyby, má přesnější reakce na hudební rytmus, který je v této době opravdu dominantní. Zvládá tedy tleskání, pleskání, říkadla a rytmická rozpočítadla. Po druhém roce se začíná rozvíjet rozlišovací schopnost tónové výšky.

Kolem třetího roku už dělá málo chyb v textu a rytmu, ale ještě chybuje v melodii. Vnímá už hudbu komplexně, uvědomuje si text písně, melodii, rytmus, sladí to s pohybem či mimikou. Dokáže již zachytit nejen rytmus, ale i melodii, sílu, výšku, délku a barvu zvuku. Některé děti už dokážou imitovat jednoduchou melodii a dodržují již jisté tonální vztahy, postupně formují tonální cítění.

Mezi čtvrtým a šestým rokem se u dětí rozvíjí poznávací procesy, zdokonaluje se jejich hudební paměť a hudební představivost, jsou zde první náznaky hudebního myšlení. Děti totiž při vnímání hudebního materiálu rozlišují hezké a ošklivé, hluboké a

---

⁶ MAREK FRANĚK. *Hudební psychologie*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0965-7. str. 133

vysoké atd. V tomto věku také stoupá zájem o aktivní hudební činnosti. Děti rády hrají na tělo, mají rády pohybové a taneční hry.

„Dítě je již v předškolním věku plně připraveno na hudební činnost. Disponuje hlasovým orgánem, jeho vokální trakt je výkonný, jedná se v podstatě o postupně funkčně se zlepšující hudební nástroj, který dítě užívá ještě dříve, než začne mluvit. Začíná proto velmi brzo zkoušet různé vokální projevy. Sluchové dovednosti dítěte předškolního věku jsou již značně rozvinuty. Děti mohou v prvních měsících po narození zachytit a rozlišit malé rozdíly ve frekvenci a intenzitě tónu i ve změnách harmonického spektra. Umějí již zpracovávat časové informace a rozlišovat tak zvuky podle jejich délky, vnímat délku pauzy, tempo a rozdíly v různých rytmických útvarech. U dětí již fungují procesy sluchového seskupování, což jim dovoluje strukturovat zvuky z okolního prostředí a seskupovat je do koherentních vzorců a rozlišovat tak zvuk pocházející z různých zvukových zdrojů. Dítě má tedy již v předškolním věku dostatečně rozvinuté percepční schopnosti, avšak jeho pohybový aparát ještě není dokonale schopen koordinovat pohyby, z čehož vyplývají četná omezení projevující se při hře na řadu hudebních nástrojů.“⁷

---

⁷ MAREK FRANĚK. *Hudební psychologie*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0965-7. str. 134

4 MÉDIA VE SPOLEČNOSTI

Pojem média patří mezi nejpoužívanější pojmy současnosti. Ze slova medium je zřejmý jeho původ. Vychází z latiny a znamená prostředek, prostředník, zprostředkující činitel – tedy to, co něco zprostředkovává, zajišťuje.

V oborech, které se věnují různým projevům mezilidské, sociální komunikace, označujeme pojmem média to, co zprostředkovává někomu nějaké sdělení, tedy médium komunikační.

S rozvojem lidské společnosti a civilizace rostla potřeba přenášet sdělení na větší vzdálenost, nabídnout je v co nejkratším čase co největšímu počtu lidí či skupin a zaznamenávat je tak, aby vydržela co nejdéle. Proto je možné v průběhu dějin mezilidské komunikace sledovat vývoj komunikačních médií, jimiž se lidé snažili překonat časovou a prostorovou omezenost vysílaných sdělení.

Za komunikační média je proto možno považovat prostředky snažící se o záznam a přenos sdělení: jsou to obrázky, písmo, později tisk a nejrůznější prostředky mechanického, analogového či digitálního nahrávání, stejně jako prostředky snažící se dostat sdělení ke vzdáleným adresátům prostřednictvím poslů, nejrůznějších typů signalizace a nakonec i přenosové a vysílací techniky a počítačové komunikační sítě. Důležité pro rozvoj médií bylo také to, že bylo potřeba doručit či zpřístupnit sdělení nejen jednomu, ale většímu počtu adresátů.

4.1 Druhy médií v naší společnosti

Média dělíme podle toho, jaký typ společenských vztahů mají nebo mohou vytvářet. Média se rozlišují na interpersonální, masová a síťová.

Interpersonální média jsou ta, co podporují vztah mezi jednotlivci. Sem patří dopisy, poselství, e-mailové vzkazy, telefon apod. Vysílání a přijímání vzkazů je možné na obou stranách.

Masová média jsou ta, která slouží celospolečenské komunikaci směřující od jednoho zdroje k publiku složenému z velkého množství lidí. Tato média vytvářejí nové sociální vazby ve společnosti, utvrzují skupinovou identitu. Mezi tato masová média patří noviny, časopisy, knihy, pozemní, kabelové i satelitní televizní a rozhlasové vysílání, film, kompaktní disky i magnetofonové nahrávky, stejně jako internetové

verze tištěných periodik, internetové deníky a časopisy, rozhlasové a televizní vysílání po internetu.

Síťová média můžeme považovat za komplexní sloučení médií interpersonálních i masových. Skrze tento druh médií může komunikovat i druhá strana (příjemce). Patří sem například chaty, konference apod.

Další dělení médií závisí na tom, který smysl lidského vnímání je zaměstnán. Pokud zaměstnáváme sluch, patří sem například rozhlas nebo telefon. Ke zrakovým médiím patří například knihy, noviny, dopisy. Když zaměstnáváme hmat, stávají se médii například exponáty. Můžeme zaměstnat i více smyslů najednou, například u televize.

Prvním přístrojem, který zaznamenával zvuk, byl fonograf. Jeho vynálezce byl roku 1877 Thomas Alva Edison. Prvním záznamem na fonografu byla dětská říkanka Mary had a little lamb. Fonograf později nahradil gramofon, který vynalezl Emile Berliner, a to v roce 1888. Rozdíl byl v tom, že záznam na fonografu byl uchováván na válečku, na pozdějším gramofonu, byla médium plochá deska. Valdemar Poulsen v roce 1899 představil magnetofon, elektro-mechanický přístroj, který zachycuje informace na magnetofonové pásky. Dnes je ale záznam na magnetický pásek zatlačován do pozadí záznamy na CD a DVD a digitálními paměťovými moduly. Vznik kompaktního disku (CD) spadá až do 60. let 19. století a s ním i vznik CD přehrávačů. DVD bylo uvedeno na trh v Japonsku roku 1996, ve zbytku světa o rok později.

Před vznikem knihtisku v roce 1450 byly knihy přepisovány ručně. Knih tisk je způsob mechanického rozmnožování textu nebo obrazu, který vytváří identické kopie tiskem z výšky. Počátky jeho masového používání tisku jsou spojeny s osobou Johanna Gutenberga. Po polovině 15. století se knihtisk rychle rozšířil po Evropě a následně do celého světa. Až poté spatřily světlo světa první noviny. Ty nás informují o dění u nás i ve světě dodnes. Noviny jsou pravidelně vycházející publikace, které denně nebo nejméně týdně přinášejí nejnovější události ze všech možných oblastí a co nejrychleji o nich informují co nejširší veřejnost. Noviny se tisknou ve velkém formátu na novinovém papíře a místo vazby se skládají.

K prvnímu oficiálnímu vysílání rozhlasu došlo v roce 1920. Rozhlas je telekomunikační zařízení pro jednosměrný přenos zvuku na dálku. Celosvětově univerzálním názvem, které i v češtině zdomácnělo, se rozhlas označuje jako rádio. Obvykle jako přenosové médium slouží vysokofrekvenční elektromagnetické vlny, ale používají se i metalické linky (rozhlas po drátě, místní rozhlas) a v poslední době se

rozhlas šíří i pomocí internetu a vysíláním ze satelitních družic. O patnáct let později začalo i první pravidelné vysílání televize. Televize je jednosměrný dálkový telekomunikační systém vysílání a přijímání televizního signálu – obrazu a zvuku. Tato dvě média jsou velice populární až do dnešní doby. Většina domácností má dnes doma rádio či televizi.

Nejsilnější médium však v dnešní době je internet. Většina lidí tráví u internetu spoustu času, a to i děti. „Technickým základem internetu je předávání multimediálních informací mezi počítači. Podstatou funkce tohoto zatím nejvyspělejšího komunikačního nástroje je ovšem nikoli technika, nýbrž organizační řešení, založené na myšlence celosvětové volně vytvářené sítě bez centra a prakticky bez výrazného hierarchického členění.“⁸ Internet byl původně vytvořen pro výměnu informací, dnes se ale dostal k široké veřejnosti a proto zastává i další funkce. Neopomenutelnou funkcí je ta informativní. Na internetu je nespočet zpráv, komentářů, aktualit. Jsou zde internetové verze klasických tištěných novin či časopisů ale i čistě internetové noviny. Mají výhodu archivu, kdy se kdykoli můžeme vrátit k několika let starým zprávám. Významné jsou také internetové verze knih, encyklopedií, map, jízdních řádů apod. Najdeme zde informační stránky různých ústavů, úřadů a institucí. Další funkcí internetu je funkce zábavná. Najdeme zde hudbu, fotografie, humor, hudební a filmové klipy a ostatní formy zábavy. Pro internet jsou také typické počítačové hry, forma zábavy v dnešní době velice oblíbená. Další funkcí internetu je komerční, která zahrnuje vedle reklamy ještě elektronické nákupy. Dále nám internet přináší dálkově provozované služby, zejména komunikační, jako je elektronická pošta neboli e-mail, SMS zprávy, elektronické bankovníctví atd. Internet šíří rádio, televizní obraz i internetové verze tiskových médií, tyto média jsou navíc doplněna o internetové prvky, např. vložit komentář, vstoupit do chatové skupiny atd. (MUSIL, 2003). Internet samozřejmě nabízí i dětem spoustu zábavy a informací. Existují i internetové stránky přímo určené pro děti a to i pro děti předškolního věku. Na takových stránkách můžeme najít např. on-line hry, pohádky, klubovny a chaty, malovánky, obrázky atd. Jsou to třeba www.alik.cz, www.jablko.cz, www.kidsland.cz, www.poskolak.cz, www.kamaradske-hry.cz a podobně.

---

⁸ JOSEF MUSIL. *Elektronická média v informační společnosti*. Praha: Votobia, 2003. ISBN 80-7220-157-3. str.158

4.2 Postavení médií ve společnosti

Média mají podstatný vliv na socializaci člověka. Začleňují ho do společnosti, formují tedy jak člověka, tak společnost. V moderní době se stala média dokonce podstatným nástrojem pro šíření sociálních norem a hodnot. Média velice výrazně utvářejí nebo aspoň upravují názory jedince, mohou se dokonce stát hlavním zdrojem myšlenek a názorů. Čím více médií a čím častěji je využíváme, tím je vliv silnější.

Média umožňují komunikovat na velké prostorové i časové vzdálenosti. Denní tisk zkrátil čas přenosu informací a zvýšil povědomí o aktuálnosti. Telekomunikační média přímým přenosem dat stlačila prostor na minimum a vedla k nástupu souběžnosti zbavené prostoru. Na rozhlas a televizi je také zvláštní to, že pronikly do soukromého prostoru příjemců – do obývacího pokoje, do ložnice, do auta (JIRÁK, 2007).

Autor dodává, že ani u toho média nezůstávají, pokračují dále. Jako příklad uvádí, že při chůzi nebo učení používáme přístroje pro reprodukci nahrávek, k přijímání signálu rozhlasového vysílání, nebo při práci na počítači máme možnost přehrávání disků či hudby z internetu apod.

Média dnes už musíme brát jako významný zdroj informací a zábavy, který v tomto ohledu nemá konkurenci. Podle možnosti využití zdrojů informací i zábavy dnes lidé často posuzují kvalitu svého života.

4.3 Funkce médií

K čemu média doopravdy jsou, co dělají a k čemu mají sloužit, můžeme shrnout do čtyř bodů: Zajišťují funkci zábavní, informativní, kulturní a získávací.

Představy o funkcích médií ve společnosti většinou vycházejí z hlavních funkcí komunikace, jak ji vymezil Harold Lasswell. Podle něj je hlavní funkce komunikace ve společnosti neustálé získávání a předávání poznatků (informací). Další funkcí je vyjádření vztahů mezi jednotlivými součástmi společnosti, takzvaný kulturní přenos. Charles Wright aplikoval Lasswellovu klasifikaci funkcí na oblast mediální komunikace a přidal ještě další významnou funkci médií – funkci zábavní. A Denis McQuail výčet doplnil o funkci získávací (JIRÁK, KÖPPLOVÁ, 2007).

- Funkce zábavní: Média poskytují publiku zábavu, rozptýlení, zdravé pobavení a potěšení. Odvádějí pozornost od jiných věcí, každodenního života, problémů apod.

- Funkce informativní: Média pomáhají člověku utvářet představu o světě. Informují ho, předkládají mu fakta.

- Funkce kulturní: Média předávají dál naši kulturu, udržují ji „živou“ a navíc vytváří kulturu masovou.

- Funkce ziskávací: Média nám poskytují příklady života společnosti a ostatních lidí, pomáhá nám to zvládat situace, do kterých jsme se sami ještě nedostali, ve kterých bychom si nevěděli rady, vede k socializaci apod. Patří sem i funkce politická, kdy média poskytují příjemcům představu o politických událostech, tématech a aktivitách.

4.4 Účinky médií

Existují dva hlavní směry zkoumání účinků médií. První je kultivační, který předpokládá silné účinky médií. Podle tohoto směru jsou média schopna kultivovat jednání či postoje příjemců. Druhý je etnografický. Tento směr vidí hlavní díl aktivity v publiku. Právě samotné publikum si mediované sdělení vytváří.

Účinky můžeme rozdělit podle kritérií, která shrnul James Watson. Rozlišeny jsou krátkodobé, okamžité efekty, až dlouhodobé. Dále je můžeme rozdělit na plánované a neplánované. Mezi plánované (záměrné) účinky můžeme zařadit například politické kampaně, zde předpokládané účinky odpovídají záměrům dodavatele. Mezi neplánované (nezáměrné) účinky, můžeme zařadit například účinky mediálního násilí, a jsou to ty účinky, se kterými dodavatel záměrně nepočítal. Dále můžeme účinky médií rozdělit na individuální a kolektivní či slabé a silné.

Pokud bychom si měli vytyčit konkrétnější účinky médií, tak mohou způsobit změnu postoje, myšlení a poznávání. Dokážou ovlivnit kolektivní reakce, vyvolat morální paniky či obecné strachy, úzkosti. Působí tedy na společnost jako celek, ale také mohou působit na individuální reakce jedince. Média mohou, a často tomu tak je, vyvolat emocionální odezvy. Dalším nepříjemným účinkem na jedince je odcizení. Média mohou mít za následek odcizení lidí od reálného života. Může také dojít k znečitlivění, což znamená, že kvůli množství informací dojde k otupění, lidé přestávají emočně reagovat. Například při velkém přívalu katastrofických zpráv přijde další katastrofa a už to nevyvolá takovou emoční reakci jako poprvé. Velkým účinkem médií je učení, nápodoba. Napodobujeme vzory, idoly, jejich chování, jejich názory, vzhled apod. V neposlední řadě patří k účinkům médií již zmíněná socializace.

Denis McQuail rozlišuje účinky kognitivní, afektivní a účinky s dopady na lidské chování. Kognitivní účinky se týkají poznávání a tvorby názorů. Afektivní účinky se vztahují k postojům a pocitům (JIRÁK, KÖPPLOVÁ, 2007).

5 VLIV MÉDIÍ NA ČLOVĚKA A JEHO HUDEBNOST

Chceme-li řešit dopad médií na hudebnost člověka, musíme se zabývat i dopadem médií na jiné složky jedince. Například fyziologický či psychologický rozvoj člověka úzce souvisí s rozvojem hudebnosti, proto se zabývám i vlivem médií na celou osobnost.

Média mají významný dopad na člověka. Ovlivňují chování, postoje či názory jedinců, rozšiřují obzory poznání, vzdělávají, pomáhají v politickém i spotřebitelském rozhodování, ovlivňují životní styl, ale také děsí, vyvolávají napětí. Účinek médií je mocný, mohou přinášet cenné informace, rozšiřovat okruh vědomostí a rozvíjet i estetické cítění. Aby však působily pozitivně, je nutné sledovat média uvědoměle.

Moderní sdělovací prostředky jsou produktem technizace a civilizace. Zjednodušily přístup k informaci, k umění a samozřejmě i k hudbě, čímž učinily hudbu dostupnou všem. Společenská funkce hudby značně vzrostla, hudba se zpřístupnila a zlevnila. Styk s hudbou už dávno není vázán na koncertní sály a živý umělecký výkon. Hudebnímu konzumentovi se přímo podbízí bez větších finančních nákladů. Máme k dispozici obrovskou oblast hudby nejrozmanitějších žánrů, odlišnou kvalitu i spoustu nejrůznějších interpretů. Hudební díla jsou dosažitelná všude i mimo hudební centra. Posluchač má možnost seznamovat se i s cizími hudebními kulturami.

Na druhé straně stále více média omezují prostor pro osobní iniciativu, hudebně tvůrčí činnost a aktivní sebeuplatnění. Může se stát, že lidé přestanou amatérsky pěstovat hudbu a stanou se z nich pouze hudební konzumenti.

Zatímco učení se instrumentálním a pěveckým dovednostem k průměrnému hudebnímu výkonu je velmi namáhavý proces trvající řadu let, hudebnímu posluchači se nabízejí bez námahy a vlastního úsilí nejlepší díla a interpretační výkony.

Moderní člověk je obklopen hudbou při nejrůznějších příležitostech, téměř všude, a nemá většinou možnost rozhodovat o kvalitě přijímané hudby. Hudba zaplavuje, je všudypřítomná, slyšíme ji na pracovištích i v domácnostech. Ubíjející množství hudby, kterému se člověk nemůže ubránit, spolu s reprodukcí v často nesnesitelné síle, vyvolává psychofyziologické obranné mechanismy, omezuje soustředěnost a pozornost. Dochází postupně k deformaci hudebního vnímání. Zvláště při dlouhém trvání a síle poslechu, která je již na hranicích fyziologické únosnosti, vzniká útlum jako obranná reakce organismu. Vnímající objekt čím dál více vnímá hudbu jako rušivý faktor a hudbu posouvá více do podvědomí. V tuto chvíli přestává být vnímána jako umění a je přijímána podobně jako organizovaný hluk.

Inflace hudebních podnětů vede postupně k přesycení a k vnitřní prázdnotě. Tento způsob neorganizovaného, pasivního a povrchního poslechu bývá někdy nazýván fyziologickým nebo také mimovolním. Jde o absenci psychického zpracování hudby, neúčast fantazie, hudebního myšlení.

V televizi často bývá hudba jako výplň při mluveném slově nebo doprovází televizní reklamy. Tím je funkce hudby v tomto médiu dále degradovaná na pouhý zvukový doprovod k vizuálnímu vnímání.

Hudba na nás tedy může působit dvěma způsoby. Buď jí vnímáme jako umění, nebo jako zbytečný hluk či pouhou kulisu. Tento druhý případ je však velice nebezpečný pro naši hudebnost i pro hudbu samotnou. „Vzniká paradox: čím víc je člověk obklopen hudbou, tím méně jí má nakonec v sobě, ve svém srdci, tím menší má z ní prožitek a tím méně je hudební. Jeho hudební vývoj je ohrožen, protože hudební stimulace ztrácí svou účinnost. A skoro neuvěřitelně zní i druhá skutečnost: hudba v civilizovaném a přetechnizovaném světě je nejvíce ohrožována hudbou, sama sebou.“⁹

V médiích jsme zasyceni takzvanou populární hudbou. Po umělecké stránce nelze jednostranně odsoudit celou oblast populární hudby, avšak v přívalu této hudby je těžké se orientovat. Žánrová šíře ztěžuje srovnání, klasifikaci a objektivní hodnocení i hudebnímu odborníkovi, natož laikovi nebo dokonce dítěti. I zde se objevují skladby, které snesou přínosná hodnotící kritéria. Ale je nutno říct, že v této kvantitě se skrývá mnoho umělecky podřadného až bezcenného. Mnozí skladatelé a textaři se slabší uměleckou invencí se zaměřují spíše na vnější efekt, rafinované instrumentální úpravy, atraktivní formy apod. Textová frázovitost, slohová neobratnost, a tomu i často odpovídající hudební ztvárnění s banální melodií, nejsou vůbec řídkým jevem. Životnost těchto písní je pak velmi krátká.

Je přirozené, že například dítě s malými hudebními zkušenostmi a bez pevného hudebního zázemí nemůže v této oblasti vytvářet hodnotící soudy a podléhá většinou těm skladbám, jež nepředpokládají hudební vzdělání, poslechovou praxi a kritické hodnocení. Proto možná mají mladí lidé tak rádi různé hitparády a pop music.

Často se díky médiím můžeme dostat do styku s hlukem, přílišnou hlasitostí hudby, která je nám nepříjemná. Hluk může mít velice negativní dopady na zdraví

---

⁹ FRANTIŠEK SEDLÁK. *Hudební vývoj dítěte*. Praha: Supraphon, 1974. s.77

člověka. Při dlouhodobém vystavení hluku může dojít k poškození sluchového orgánu (v extrémních situacích může dojít i k neurózám nebo ke změnám chování).

Navíc tento hluk či hudební kulisy nebo jiné zvukové šумы nám jsou jako lidskému druhu cizí. Lidé žili několik tisíciletí převážně v přírodním prostředí, obklopovaly nás tedy přírodní zvuky doplňované akustickými projevy lidské komunikace, hudbou a zvuky vytvářenými různými lidskými činnostmi. Průmyslová civilizace však drasticky změnila tradiční akustické prostředí.

Hudbu můžeme poslouchat pozorně i nepozorně, může být hlavním obsahem toho, co děláme nebo jen jedním z mnoha podnětů, které na nás působí.

To, že hudba začala být snadno přístupná, vedlo i k úvahám, zda toho nevyužít například ke zvýšení pracovních výkonů. „Nejprve se reprodukováná hudba začala používat k zvýšení výkonu při manuální práci. V USA se po první světové válce začalo systematicky experimentovat s tím, že v továrnách byla dělníkům hrána reprodukováná hudba. Od šedesátých let 20. století však psychology začalo více zajímat, jak zvuková kulisa působí na různé kognitivní činnosti (tedy různé druhy duševní práce včetně učení). Tento obrat zájmu souvisí přirozeně s tehdejšími technickými vynálezy (tranzistorové rádio, magnetofon) a masovým rozšířením nových stylů populární hudby. Zejména od šedesátých let 20. století začala populární hudba hrát velmi důležitou roli v životě dospívajících. Reprodukováná hudba tak získává významnou úlohu při dotváření prostředí, v kterém se adolescenti pohybují. Hudby se nechtějí vzdát ani při učení a studiu, což jsou činnosti, které nepochybně vyžadují značnou míru koncentrace.“¹⁰ Podle výzkumů, které ve své knize Franěk uvádí, hudba zhoršuje výkon nebo působí neutrálně při činnostech, které vyžadují koncentraci. Příznivě působí při rutinní manuální práci. Další výzkumy ukazují, že když si jedinec vybere svou oblíbenou hudbu a poslouchá ji tehdy, kdy on sám chce, pozitivně to působí na jeho práci i psychiku. Pokud si lidé na hudbu zvyknou a pak ji nemají, strádají. To vypovídá o důležitosti hudby v každodenním životě. Dříve však byla potřeba hudby při každodenních činnostech naplněna aktivní hudební činností. Lidé si například při rutinní práci běžně zpívali.

---

¹⁰ MAREK FRANĚK. *Hudební psychologie*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0965-7.str.199

5.1 Vliv médií na předškolní děti a jejich hudebnost

Původně byla média určena převážně dospělým, již několik let jsou ale čím dál více předmětem mediálního průmyslu dětí.

Obavy z vlivu médií na děti vycházejí mimo jiné z toho, že televize nabízí dětem příklady modelového chování v nejrůznějších rolích, a to nejen v pořadech určených dětem. Působí zde jeden z největších vlivů médií, a to je nápodoba a změna postoje. Dítě si může osvojit modelové chování a postoje, často velice nežádoucí. Tyto obavy však někdy vysoce přesahují skutečnost. Záleží samozřejmě na mnoha dalších faktorech.

Při pouštění hudby jako kulisy, jak jsem se zmiňovala v předešlé kapitole, existuje rozdíl ve vnímání mezi dětmi a dospělými. Dospělí mají takzvanou metakognitivní dovednost, což znamená, že dokážou posoudit, která z činností je v daném okamžiku důležitější. Na tuto činnost jsou schopni se plně soustředit, a další podněty potlačit. To však děti ještě zcela nedovedou.

K velice oblíbenému médiu u dětí v dnešní době patří televize. I když dnes už bývá spíše nahrazována počítačem. Rodiče mají často tendenci „odkládat“ děti k televizi nebo k počítači, aby od nich měli chvíli klid. Televize v žádném případě nepodporuje u dětí soustředěnost, jsou pasivní. V současné době však patří k životnímu stylu a její naprosté uzavření dětem představuje stejně absurdní extrém jako mnohahodinové vysedávání u obrazovek. Právě proto, že elektronická média patří do našeho světa, je rozumné seznámení s televizí. Televizní pořady bývají častým tématem debat i v dětském kolektivu, a to už v mateřských školách.

Dětských pořadů se v televizi vyskytovalo a vyskytuje nepřeberné množství. V minulosti to byl například Malý televizní kabaret plný písní, vyprávění a improvizace, který začal vysílat již v roce 1977. Po něm přišly dva podobné televizní pořady pro děti Magion a Vega. Magion začal vysílat v roce 1984 a Vega o tři roky později, oba pořady také podporovaly výuku cizích jazyků. V té době se vysílal mezi jinými i televizní seriál pro děti Jojo. Dlouhou tradici v televizním vysílání pro děti má Studio Kamarád, pořad vysílaný od roku 1980. V průběhu uplynulých desetiletí několikrát změnil podobu. Nejprve se změnil ve studio Rosa s Janem Rosákem, poté se změnil na Edův pohádkový balík (2004), dále na Hřiště 7 (2006) a dnes je vysílání tohoto pořadu obnoveno a znovu pod názvem Studio Kamarád. Tak jako na začátku nás pořadem provází známí Jů a Hele, nebo Muf Supermuf. Nezapomenutelný pořad pro děti byl určitě pořad Kuřátka (dnes nahrazený Kouzelnou školkou). Hlavní uvaděčkou

byla po nejdelší čas Dagmar Patrasová zvaná Dáda. Objevili se tam oblíbení dětští hrdinové jako žízala Jůlinka nebo kos Oskar. Z dnešních pořadů je asi nejznámější Kouzelná školka, kterou uvádějí loutky František a Fanyňka z pohádkové země Fanfárie. Na tento seriál navazuje i časopis Kouzelná školka. Pokud zmiňuji pořady pro děti, nelze samozřejmě zapomenout na Večerníčka, desetiminutový večerní pohádkový pořad, který se vysílá již od roku 1965. Hudbu v dětských pořadech reprezentovaly především Zpívánky, zpěvník tradičních lidových písniček a říkanek, který se na našich obrazovkách drží také několik desetiletí. V dnešní době jsou fenoménem zahraniční animované seriály pro děti. Převážně tyto lze sledovat ve speciálním televizním pásmu s názvem Animáček, který konkuruje tradičnímu Večerníčku.

„I malé děti a tím spíše školáci u vhodně vybraného televizního příběhu relaxují a odreačují si stresy, ale tento účinek je obecně slabší a obtížněji předvídatelný než u dospělých. To souvisí především s množstvím předchozích zkušeností, protože zcela nové věci mohou naopak přinést další stresovou zátěž. Platí to zejména u velmi malých dětí (1 – 3 roky): čeho je třeba se vyvarovat (prudké zvraty, zkratky a násilné stříhy, agresivní hudba, negativní vyústění příběhu) a co je naopak vhodné (např. opakování, které zcela malým dětem velmi vyhovuje nebo mazlení dětských postaviček navzájem i s dospělejšími, pozitivní opakuující se momenty a pozitivní závěr každé akce) lze odvodit z příkladu britského pořadu Teletubbies, který byl – jako jeden z mála – připraven podle pokynů a za stálého dozoru týmu dětských psychologů a pedagogů.“¹¹

Výše jsem naznačila, že dnes televizi v některých domácnostech ve využívání předčí počítač. Počítačových her přímo pro předškolní děti je nespočet a ani internet jim není cizí. U počítačových her děti nejsou tak pasivní jako u televize, některé hry bystří jejich smysly, pozornost, reakce, atd. Důležitým faktorem je, jak dlouhý čas dítě u počítače tráví a zda jsou pro něj hry vhodné. Velkým rizikem je, že hry s bojovými motivy bývají u dětí jedny z nejoblíbenějších – pak je nasnadě zabývat se jejich možným vlivem na agresivitu dětí, ale to není předmětem této práce.

Při řešení vlivu médií na hudebnost musíme vzít v úvahu fakt, že napodobování je psychologickým základem učení, a to zejména u předškolních dětí. Často napodobují písně, které vidí a slyší v médiích a které se jim líbí. Tím se je samozřejmě učí, ale také se snaží napodobit celkový pěvecký projev, techniku tvoření tónu i pohybový výraz zpěváka. A pokud tito zpěváci nejsou pěvecky řádně školeni (jak tomu teď občas bývá),

---

¹¹ JOSEF MUSIL. *Elektronická média v informační společnosti*. Praha: Votobia, 2003. str. 99.

dítě od nich může pochytit špatné návyky. To může vést ke křičení a zvýšeným nárokům na hlas, což může být zdrojem chraptivosti a funkčních hlasových poruch.

Masmédia velice ovlivňují vkus a estetické cítění dětí i charakter vyučovacího procesu hudební výchovy. Tím, že z médií nejvíce slyšíme pop music, vznikají u dětí hudební stereotypy, které brání estetické kultivaci a prožitku umělecké hudby. Také tím zhoršují přístupnost dětí k jiné hudbě.

6 VYUŽITÍ MÉDIÍ V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH

6.1 Hudební činnosti v mateřské škole

Hudební činnosti v mateřské škole (dále MŠ) dělíme na 4 skupiny, všechny se vzájemně propojují. První činnosti jsou základní a jedná se o činnosti pěvecké. Sem patří zpěv, dech, hlasová hygiena, správná artikulace, melodizace říkadél. Při zpěvu dochází ke komplexnímu rozvoji hudebnosti (rytmické cítění, sluchově výšková schopnost, hudební paměť, představivost, tonální cítění, při zpěvu s doprovodem i harmonické cítění). Při zpěvu jsou děti nejvíce aktivní, zpěv napomáhá spolupráci a soustředěnosti. Zpívání také podporuje tvořivost (melodická hra na otázku a odpověď, dokončování melodických úryvků, melodizace textu), paměť (texty písní), podněcuje empatii a vytváří sebevědomí na základě zažitých úspěchů. Děti se učí písňe lidové i písňe jiných kultur, cizích národů, etnických skupin. Díky písním o přírodě se setkávají třeba i s tématem ekologie.

Druhou hudební činností, se kterou se setkáme v MŠ, je činnost poslechová. Poslech je spojen s rozvojem dětské představivosti, paměti, myšlení, emocionální stránky osobnosti. Poslech hudby ovlivňuje nejen hudební rozvoj dětí, ale celou jejich psychiku. Úkolem poslechu hudby u dětí předškolního věku je vytvářet kladný vztah k hudbě, rozvíjet schopnost aktivně vnímat hudbu a učit se ji citově prožívat. Proto je nutné vést děti k soustředění. Děti se učí relaxovat prostřednictvím relaxačních poslechových skladeb. Dále při poslechu trénují neverbální komunikaci v souvislosti s kreslením, malováním nebo pohybovou improvizací.

Třetí skupinou jsou instrumentální činnosti, které rozvíjejí hlavně rytmus a harmonické cítění, dále pak hudební představivost, fantazii, tvořivost. Hra na nástroje zdokonaluje hrubou a jemnou motoriku, pěstuje sebevědomí.

Poslední činnosti jsou hudebně pohybové, které rozvíjejí hlavně rytmické cítění a pohybové dovednosti. Patří sem například hra na tělo, chůze, pochod, běh, tanec, poskoky apod. Tyto aktivity zlepšují neverbální komunikaci dítěte (pohybová hra na otázku a odpověď, hra na tělo, pantomimické ztvárnění písňe). Tyto činnosti cvičí prostorovou orientaci, představivost (taneční improvizace), paměť (hra na zrcadlo, tanečky), spolupráci (LIŠKOVÁ, 2002).

6.2 Využití médií při činnostech v MŠ

Podle mé zkušenosti z praxe v mateřských školách se média nejvíce používají k poslechovým činnostem – zejména rádio, CD přehrávač, (popř. televize, DVD přehrávač či internet). Na druhé straně právě díky médiím se na nás hudba line ze všech stran, ať chceme nebo nechceme, a stává se tak z ní zvuková kulisa. V dnešní době je hudby a hluku tolik, že dokonce mluvíme o tzv. hudebním smogu. Řízenou činností v MŠ se snažíme tento negativní vliv nějakým způsobem eliminovat. Z vývojového hlediska je účinek hudby na dítě spontánně citový. Poslech u dětí vyvolává někdy chvilkové soustředění, jindy touhu se aktivně k hudbě připojit např. pohybem. Je důležité ve škole pracovat s poslechovými činnostmi opatrně, vytvořit dětem podnětné prostředí, aby pro ně hudba nebyla jen hudební kulisou či dokonce hudebním smogem. Špatně zvolená reprodukováná hudba, může vést k mimovolnímu poslechu, otupění či k hudební lhostejnosti. Reprodukovánu hudbu volíme v případě, že skladba obsahuje zajímavý doprovod (je to vhodné například pokud ho učitelka sama nezvládne zahrát), nebo při nácviu hudebně pohybových her (kdy učitelka může předvádět pohyb a pomáhat dětem se správným provedením). Reprodukovánu hudbou je také vhodné dětem ukázat hudební kontrasty, které sama učitelka nezvládne, např. rozdíl mezi mužským a ženským hlasem. Média jsou vděčným pomocníkem, pokud chceme děti seznámit s různými hudebními žánry, rozličnými hudebními nástroji nebo s cizokrajnou hudbou. Poslechové činnosti samozřejmě můžeme provozovat i bez médií a to pomocí živého zpěvu či instrumentálními činnostmi. V současné době se však potýkáme s problémem, že živý zpěv je zatlačován do pozadí a je spíše nahrazován reprodukovánu hudbou, což není vhodné. Živý zpěv by měl zůstat, má svůj význam. Děti hudbu nejen slyší, ale i vidí, jak zpěvák vypadá, jak se tváří, jak se pohybuje. Více to prožívají, je to pro ně větší zážitek. Živý zpěv učitelky je nenahraditelný.

Další otázkou je, jakou hudbu s dětmi poslouchat. Ivan Poledňák rozdělil hudbu na uměleckou a nonuměleckou. Název umělecká hudba vznikl od latinského ars, artis, což znamená umění. Je to hudba, která si klade vysoké umělecké a estetické cíle, je nadčasová a vyžaduje určitou posluchačskou či hudební zkušenost. Většinou sem patří hudba vážná, klasická. Nonumělecká je hudba populární, módní, neklade si tak vysoké umělecké cíle. Patří sem hudba populární, lidová, folklórní atd. Je to hudba, se kterou se setkáváme každý den.

V první řadě bychom měli vybírat hudbu hodnotnou. Vybíráme hudbu k poslechu podle toho, čeho chceme dosáhnout. Výhodou populární hudby je její

aktuálnost, díky níž je dětem hodně blízká. Populární hudba je motivuje k tanečním improvizacím a různým pohybovým kreacím, její předností je tedy rozvoj pohybových dovedností. Jelikož s populární hudbou se děti setkávají na každém kroku, nabízí se možnost vybírat hudbu, kterou děti neznají. A pokud chceme dětem zprostředkovat určité hudební poznání, populární hudba není nejvhodnější. Je totiž založena na stále se opakujícím rytmu, stejné barevnosti, postrádá dynamické a tempové kontrasty, opakují se stejné nástroje. K těmto účelům je rozhodně vhodnější například vážná hudba, poslech jednoduchých skladbiček, programní hudby (např. M. P. Musorgskij - Tanec kuřátek ve skořápkách) atd. Tato hudba může děti motivovat i k aktivnímu provozování hudby.

Délka poslechu by neměla přesáhnout možnosti soustředěného vnímání. Jednotlivé ukázky by měly mít 1 – 2 minuty. Výhodou poslechových činností u předškolních dětí je možnost častého opakování skladbiček i po velmi krátké době. Vhodné jsou ze začátku velmi jednoduché hudební ukázky, jednohlasé, hudební pohádky, instruktivní skladbičky. Přínosné jsou skladby, které děti mohou oslovit svým mimohudebním námětem či výrazným rytmem, zvukomalebností, dynamickými kontrasty atp. Pokud tyto zásady nedodržíme, může být poslech kontraproduktivní. Jako jsem se zmínila na začátku této kapitoly, z hudby se stane jen hudební kulisa, kterou jsou děti zahlceny všude.

Poslechové skladby můžeme využít i k jiným, mimohudebním, činnostem. Například při výtvarné výchově, kdy zvolíme dostatečně dlouhou hudební nahrávku, při jejím poslechu děti libovolně kreslí či malují, nezadáme žádné téma, děti nijak neomezujeme (vhodné skladby k poslechu: C. Saint-Saens – Karneval zvířat, M. P. Musorgskij – Obrázky z výstavy, V. Trojan – Žabák, A. Vivaldi – Čtvero ročních dob, B. Smetana – Vltava). Dále lze použít reprodukovanou hudbu ke hře Zvuk a ticho (např. na písničku tančíme, pohybujeme se, na ticho se zastavíme, nehýbeme se a napodobujeme sochy). Poslech můžeme využít i k pohybové improvizaci, pustíme dětem skladby a pozorujeme, jak na ně reagují pohybem (např. R. Korsakov – Let čmeláka, B. Smetana – Pochod studentských legií).

Do poslechových činností můžeme zařadit také návštěvy koncertů, které bezpochyby zanechají v dětech citovou stopu, a můžou vést k aktivnímu přístupu k hudebním činnostem.

Při hudebně pohybových činnostech jsou v dnešní době média jako rádio, CD nebo DVD přehrávač, televize či internet velice užitečná. Z obrovské škály hudebních

stylů si můžeme vybrat to nejlepší pro naši konkrétní činnost. K relaxačním technikám zvolíme klidnou, volnou hudbu (například z období klasicismu W. A. Mozart), k živějším činnostem zvolíme hudbu pochodovou (např. Jedna dvě, Já jsem muzikant, Šel tudy, Šly panenky silnicí) atd. Volíme hudbu pro pohybovou improvizaci. Dnes díky médiím není problém vhodnou hudbu sehnat. Děti už se díky tomu samy naučí, jaká hudba je ke zklidnění, jaká k aktivaci apod. Později se pak mohou samy lépe orientovat v hudbě a vybírat si pro sebe tu vhodnou. Televize či DVD přehrávač (v menší míře i knihy či časopisy) nám mohou být i vizuální inspirací k pohybovým činnostem.

K pěveckým nebo instrumentálním činnostem používám já osobně média v mateřské škole minimálně. Ale nelze popřít, že média mohou být dětem velikou inspirací. Děti díky své nápodobě mohou přejímat styl zpěvu či projevu od dětských postaviček nebo slavných zpěváků, se kterými se setkávají například v televizi nebo rádiu. Díky opakování písní či klipů v těchto médiích si děti písně lépe zapamatují, rozvíjí to jejich hudební paměť, ale také představitivost (LIŠKOVÁ, 2007).

Dále se média využívají k pasivním činnostem dětí, jako například sledování dětských pořadů (např. Kouzelná školka) nebo pohádky na DVD či internetu, prohlížení knížek a časopisů. Pokud je program, pohádka či knížka zaměřená na hudbu, může se samozřejmě dítě posunout dál ve svém hudebním rozvoji.

Setkala jsem se s různými druhy alternativních školek, které média vůbec nevyužívají, nebo jen v omezeném množství. Například školka Waldorfská nebo Montessori. Jejich argumentem většinou bývá způsobená pasivita dětí a přehršel mediálních vlivů v životě mimo školku. Otázkou je, jak moc striktní toto omezení je. Působí zde ještě spousta dalších vlivů, než abychom dokázaly jednoznačně říct, zda je to správné nebo ne. Alespoň já si na to netroufám.

6.3 Dotazníkové šetření

Podle svých vlastních zkušeností ze školní praxe jsem sestavila dotazník, který jsem poslala do plzeňských státních mateřských škol. Dotazník má ukázat, jaká média využívají, při jakých činnostech a jak často. Zjistíme, jestli se výsledky budou shodovat s teoretickými poznatky v předchozí kapitole a také s mými názory a zkušenostmi. Dotazník jsem poslala do padesáti státních MŠ v Plzni e-mailem. 20 dotazníků jsem rozdala osobně. Všechny dotazníky, které jsem rozdala osobně, se mi vrátily. Z padesáti

poslaných e-mailů se mi vrátilo 29 odpovědí s vyplněnými dotazníky. Ze sedmdesáti dotazníků se mi tedy celkem vrátilo 49.

Dotazník se skládal ze čtyř otázek (viz PŘÍLOHA). Hned v první otázce jsem se ptala, zda v mateřské škole vůbec média využívají. Ve všech případech byly odpovědi kladné. Druhá otázka se ptá, jaké druhy médií ve školkách využívají. Zde jsem dala na výběr možnosti: televize, DVD přehrávač, rádio, CD přehrávač, tisk, noviny, časopisy, knihy, internet a jiné. Třetí otázka zjišťovala, jak často média ve školkách používají. Opět bylo na výběr: každý den, každý druhý den, dvakrát týdně, jednou týdně, jednou měsíčně, jinak často. Ke každé možnosti měli respondenti možnost dopsat, které médium používají takto často. Ne všichni tuto možnost využili. Čtvrtá otázka, se orientovala na činnosti, při kterých média využívají. Opět měli dotazovaní na výběr: hudební činnosti, výtvarné činnosti, tělesná výchova a jiné. Ke každé možnosti měli dotazovaní dopsat konkrétní činnost a konkrétní médium.

Výsledky dotazníku jsem zaznamenala do tabulky. „Možnosti“ jsou převzaté přímo z dotazníku. Pokud někdo možnost zaškrtl, je započítaný v „počet zaškrtnutí“. V „Konkrétní uvedené příklady“ najdeme ty nejčtenější, ty které se v dotaznících objevily 5 a vícekrát. V „Počet uvedení“ se dozvíme kolikrát.

Možnosti:	Počet zaškrtnutí:	Konkrétní uvedené příklady:	Počet uvedení:
2. otázka: Jaké druhy médií využíváte?			
Televize, DVD přehrávač	41	Pohádky na DVD	8
Rádio, CD přehrávač	48	Písničky pro děti	23
		Pohádky na usínání	5
Tisk, noviny, Časopisy	45	Časopisy pro děti	32
Knihy	48	Encyklopedie	9
Internet	9		
Jiné	5		
3. otázka: Jak často média využíváte?			
Každý den	42	CD přehrávač	9
		Knihy	23
Každý druhý den	17	Knihy, časopisy	12
Dvakrát týdně	45	CD Přehrávač	12
Jednou týdně	12	DVD Přehrávač	5
Jednou měsíčně	44	DVD Přehrávač, Televize	16
Jinak			
4. otázka? Při jakých činnostech média používáte?			
HV	49	Poslech	35
		Rytmizace	5
VV	28	Motivace k výtvarné činnosti (CD)	14
		Kulisa (CD)	5
TV	48	Rozcvička (CD,DVD)	17
		Tanečky (CD)	26
		Hudebně pohybové hry (CD)	28

		Relaxace	19
Jiné činnosti	35	Vstávání (CD)	5
		Pro náladu (CD)	6
		Besídky a školní akce (CD)	9
		Špatné počasí (DVD)	8
		Volně k dispozici při volných hrách (knihy, časopisy)	19

Hypotézy a výsledky dotazníků:

(výsledky v procentech jsou zaokrouhleny na celá čísla)

Ze sedmdesáti dotazníků jsem očekávala návratnost 60 %. Výsledek však předčil moje očekávání, vrátilo se 49 dotazníků, tedy 70 %. Co se týče první otázky, jestli ve školkách média vůbec využívají, odpovědi ve všech dotaznících byly kladné, tedy ANO. Tuto odpověď jsem čekala u 100 % dotazníků a to se mi potvrdilo. Nikdo z dotazovaných neodpověděl, že by média ve své práci nevyužíval.

Druhá otázka dotazníku ukazuje, jaká média se ve školkách využívají. Mé očekávání bylo, že nejvíce se budou využívat časopisy (100 %) CD přehrávače (100 %) a DVD přehrávače (90 %). Naopak jsem čekala, že internet bude používat jen málo dotazovaných, maximálně 10 %. Při formulování hypotéz jsem vycházela z vlastních zkušeností z praxe. Z výsledků druhé otázky dotazníku jasně vyplývá, že média se v našich školkách využívají. 98 % dotazovaných odpovědělo, že používá rádio nebo CD přehrávač (pokud uváděli konkrétněji, tak více CD přehrávač). Trochu méně, 92 % dotazovaných uvedlo, že využívá knihy, časopisy, tisk. Dětské časopisy byly uváděny velice často. Z knih nejvíce dotazovaných uvedlo encyklopedie. 84 % dotazovaných odpovědělo, že využívají televizi či DVD přehrávač v mateřských školách. Konkrétní odpovědi ukázaly časté užití DVD přehrávače, např. na pouštění pohádek. 18 % dotazovaných uvedlo, že ve školce využívá internet. Z konkrétních odpovědí ale zjistíme, že internet spíše používají vyučující pro hledání materiálů pro řízenou činnost,

než že by děti byly ve styku s internetem přímo ve školce. Hypotézy se tedy s výsledky docela shodují, jsou zde odchylky maximálně 8 %.

Třetí otázka dotazníku se ptá na četnost používání médií. Moje odhady byly, že 70 % dotazovaných používá média každý den (a to knihy, časopisy, CD přehrávač) a 100 % dotazovaných používá média jednou týdně (knihy, CD přehrávač). 80 % dotazovaných bude používat DVD přehrávač aspoň jednou měsíčně. Dozvěděla jsem se, že nejčastěji, tedy každý den, se používají knihy a CD přehrávače (zde se hypotézy potvrdily) a to dokonce z 86 %. Méně často, jednou týdně (24 %) či jednou měsíčně (90 %) se využívá DVD přehrávač nebo televize. Zde se moje očekávání opět naplnila, ale procentuálně se zde vyskytují větší odchylky.

Díky poslední otázce jsem se snažila zjistit, při jakých činnostech dotazovaní média používají. Moje hypotéza byla, že 100 % dotazovaných bude používat média k hudebním činnostem, 50 % bude používat média k výtvarným činnostem a 95 % bude využívat média k pohybovým činnostem. Výsledky jsou opět hodně podobné. 100 % respondentů používá média k hudebním činnostem, a to nejvíce k poslechu (71 %). 57 % dotazovaných využívá média k výtvarným činnostem, a to nejvíce CD přehrávač jako kulisu či jako motivaci k výtvarné činnosti. 98 % dotazovaných používá z médií nejvíce CD nebo DVD přehrávač k tělesným aktivitám, a to k hudebně pohybovým hrám (57 %), tanečkům (53 %), k rozvíčkám (35 %) nebo k relaxaci (39 %).

Do tabulky jsem uvedla pouze čtenější odpovědi (ty které se objevily 5x a vícekrát). Ovšem některé další odpovědi (méně četné) jsou také zajímavé a konkrétnější. Uvedeme si některé z nich.

V druhé otázce uváděli dotazovaní konkrétní média a pořady, které děti využívají. V kategorii televize a DVD přehrávač se objevily odpovědi jako Kouzelná školka, Krteček, Včelka Mája, Kostičky, a pohádky z Večerníčka. V kategorii CD přehrávač uváděli různé ukolébavky a CD s lidovými a dětskými písněmi. V kategorii Časopisy se objevilo Informatorium, Sluníčko, Měďa Pusík nebo Pastelka a v kategorii knihy se vyskytovaly různé atlasy, leporela, encyklopedie a pohádkové knížky. V kategorii Jiné, jsem dostala jednu zajímavou odpověď – že využívají kazetový přehrávač. Ten by se však dal přiřadit z hlediska způsobu užití do kategorie CD přehrávače.

Ke třetí otázce uváděli dotazovaní v kategorii Jiné, že jednou nebo dvakrát ročně navštěvují dětská divadla či koncerty. Ale tyto odpovědi se objevily jen málokrát.

K poslední otázce dotazníku do kolonky Jiné uvedli dotazovaní besídky a školní akce, při kterých využívají CD přehrávač. Přehrávače se využívají při vstávání, pro lepší náladu, při špatném počasí, nebo jsou dětem volně k dispozici včetně CD a DVD nosičů, knih nebo časopisů.

ZÁVĚR

Hlavním cíle této práce bylo nejprve vymezit pojmy hudba, hudebnost a média, a zhodnotit, zda se navzájem ovlivňují. Zmínila jsem, jak lze rozvíjet hudebnost u dětí a jestli na tento proces mají vliv média, popřípadě jaký. Práce je zaměřená na předškolní děti, proto jsem zjišťovala, jak se pracuje s médii v mateřských školách a to na základě dotazníkového šetření. Některé poznatky jsem přidala i na základě své zkušenosti z mateřských škol.

Při vymezení pojmů hudba a hudebnost, jsem se dostala k názoru, že hudba je v našem životě velice důležitá. Ovlivňuje celý náš život. Pokud rozvíjíme hudební složky osobnosti, nerozvíjíme tím jen jeho hudebnost a vztah k hudbě, ale i ostatní obecné či specifické schopnosti. Pro celkový rozvoj osobnosti dítěte je tedy důležité hudebnost rozvíjet.

Dále jsem vymezila pojem média, abychom si uvědomili, jak moc jsou média silná, jak moc nás ovlivňují a že jsou v dnešní době nedílnou součástí našich životů.

Ve své práci jsem objevila několik výraznějších vlivů médií na hudebnost člověka a na její rozvoj. A to jak pozitivních, tak negativních. Myslím, že pozitivum a negativum vlivu médií na rozvoj hudebnosti dětí je vyvážený a ani jedna skupina výrazně nepřevažuje.

V posledních kapitolách se zabývám hudebními činnostmi, které s dětmi děláme v mateřských školách, a zkoumám, jak nám mohou média k těmto činnostem pomoci. Cílem bylo pomocí dotazníkového šetření zjistit, zda učitelé plzeňských státních mateřských škol média k těmto činnostem opravdu využívají. Výsledkem bylo zjištění, že média využívají všechny dotazované MŠ a to ke všem hudebním činnostem i k nehudebním aktivitám. Potvrdila se i hypotéza, že děti se s médii v dotazovaných zařízeních setkávají každý den.

Důležité ale je, abychom média v hudební výchově využívali správně a usměrňovaly jejich vliv ku prospěchu dětí. Dobře média volit a správně s nimi zacházet nám dopomůže rozvíjet jejich hudebnost i jejich celou osobnost.

RESUMÉ

V této bakalářské práci je nastíněna důležitost hudby v našem životě a rozvoje hudebnosti. Existují různé názory na hudebnost, na její složky a na možnosti rozvoje hudebních schopností. Tato práce je zaměřená na děti předškolního věku, kdy jsou nejvíce učenlivé, a je zde popsán jejich hudební vývoj. V druhé části práce jsou popsána média jako fenomén dnešní doby. Je zde objasněn vliv médií na člověka vůbec s důrazem na dítě předškolního věku, na jeho rozvoj a na jeho hudebnost. Opomenut není ani faktor, kde se děti s médii setkávají a jak často. Šetření v terénu prostřednictvím dotazníků ukázalo, jak jsou média využívána v plzeňských státních mateřských školách. Nakonec je zmíněno, jak co nejlépe s médii zacházet, aby pomohla rozvoji dětí, jejich hudebnosti a celé osobnosti a čeho se naopak vyvarovat, aby byla eliminována rizika.

RESUME

In this thesis importance of music in our lives and importance of musicality are outlined. There are different opinions of musicality, its components and possibilities of its growth. The thesis is focused on preschool children because in this age they are most teachable and their musical evolution is described. In the second part media as a phenomenon of our time. Influence of media on man, preschool children, their growth and their musicality is described. Not even circumstance of where and how often children meet media is left out. Field survey through questionnaires showed how they use media in state nursery schools of Pilsen. In the end recommendations, how to treat media best to help children's growth, their musicality and whole personality, and on the contrary recommendations, what to avoid to eliminate risks, are mentioned.

POUŽITÉ PRAMENY

1. Literatura

- FRANĚK, M. *Hudební psychologie*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0965-7.
- FUKAČ, J. *Hudba a média: rukověť muzikologa*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita 1998.
- HOLAS, M. *Psychologie hudby v profesionální hudební výchově*. Praha: Hudební fakulta AMU, H&H, 1993. 158 s. ISBN 80-85787-25-3.
- HOLAS, M. *Hudební pedagogika*. Praha: Nakladatelství AMU a ERMAT, 2004. ISBN 80-7331-018-X.
- JIRÁK J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. Praha: Portál 2007. ISBN 978-80-7367-287-4.
- KONČELÍK, J., VEČERA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010.
- LIŠKOVÁ, M. *Rámcově vzdělávací program MŠ a hudební výchova*. Ostrava: Vydavatelství MONTANEX, a.s., 2007. ISBN 80-7225-220-8.
- MAREK, V. *Tajné dějiny hudby: Zvuk a ticho jako stav vědomí*. Praha: Eminent, 2000. 214 s. ISBN 80-7281-037-5.
- MUSIL, J. *Elektronická média v informační společnosti*. Praha: Votobia, 2003. ISBN 80-7220-157-3.
- SEDLÁK, F. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Praha: Edition supraphon, 1989. s. ISBN 80-7058-073-9.
- SEDLÁK, F. *Didaktika hudební výchovy na prvním stupni základní školy*. Praha: SPN, 1988.
- SEDLÁK, F. *Hudební vývoj dítěte*. Praha: Nakladatelství Supraphon, 1974.
- STRNADOVÁ, K., ŽEŽULKA, J. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Naše vojsko, 1988 (Standard základního vzdělávání MŠMT ČR 22. 8. 1995).

2. Elektronické zdroje

- Hudba.2011.[online].[cit.28.11.2011].Dostupné z cs.wikipedia.org/wiki/Hudba
- Rozhlas.2012.[online].[cit.15.1.2012].Dostupné z cs.wikipedia.org/wiki/Rozhlas
- Magnetofon.2012:[online].[cit.15.1.2012].Dostupné z cs.wikipedia.org/wiki/Magnetofon
- Knihtisk.2012.[online].[cit.15.1.2012].Dostupné z cs.wikipedia.org/wiki/Knihtisk
- Fonograf.2012.[online].[cit.15.1.2012].Dostupné z cs.wikipedia.org/wiki/Fonograf

PŘÍLOHA

Dotazník pro učitelky mateřských škol:

Vliv médií na rozvoj hudebnosti dětí

Vážená paní učitelko (Vážený pane učiteli), jmenuji se Michaela Grančayová a jsem studentkou třetího ročníku Fakulty pedagogické ZCU, obor Předškolní a mimoškolní pedagogika. Chtěla bych Vás poprosit o vyplnění následujícího dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce. Dotazník je anonymní. Děkuju moc za váš čas a vaší ochotu.

Pokyny k vyplnění:

Správnou variantu označte modrou barvou (př. a) **ano** b) ne), popřípadě dopište odpovědi do volných políček (**také modrou barvou**).

1) Využíváte v mateřských školách média?

- a) Ano
- b) Ne

2) Jaké druhy médií využíváte?

(pokud ano, запиšte jaké konkrétně, př. Rádio – stanice FM+)

a) televize, DVD přehrávač

jaké:

---

b) rádio, CD přehrávač

jaké:

---

c) tisk, noviny, časopisy

jaké:

---

d) knihy

jaké:

---

e) internet

jaké:

---

f) jiné

jaké:

---

3) Jak často média využíváte?

a) každý den

jaká:

---

b) každý druhý den

jaká:

---

c) dvakrát týdně

jaká:

---

d) jednou týdně

jaká:

---

e) jednou měsíčně

jaká:

---

f) jinak často:

jaká:

---

4) Při jakých činnostech média používáte?(uved'te specifikaci činnosti a jaké médium k této činnosti používáte)

a) HV

---

b) VV

---

c) TV

---

d) Jiné činnosti:
